

Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

The Journal of Near East University Faculty of Theology

ISSN: 2148-6026 | e-ISSN: 2687-4121

Haziran / June | 2023/9/1

HAÇLI SEFERLERİNDE PAPALIK VE AVRUPA'DA MÜSLÜMANLARA KARŞI YAPILAN AMBARGO ÇAĞRILARI

Embargo Calls Against Muslims in the Papal and Europe in the Crusades

NADİR KARAKUŞ

Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Ana Bilim Dalı, Çorum, Türkiye
Assoc. Prof., Hitit University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, Çorum,
Türkiye

nadirkarakus@hitit.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1508-9752

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Types: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 02.02.2023

Kabul Tarihi | Accepted: 11.05.2023

Yayın Tarihi | Published: 15.06.2023

Atıf | Cite as

Karakuş, Nadir. "Haçlı Seferlerinde Papalık ve Avrupa'da Müslümanlara Karşı Yapılan Ambargo Çağrılarını".
Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/1 (Haziran 2023), 69-83.

<https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2023.9.1.05>

Karakuş, Nadir. "Embargo Calls Against Muslims in the Papal and Europe in the Crusades". *The Journal of
Near East University Faculty of Theology* 9/1 (June 2023), 69-83.

<https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2023.9.1.05>

İntihal | Plagiarism

Bu makalenin ön incelemesi alan editörü, içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

The preliminary review of this article was reviewed by the field editor and the content review was reviewed by two external reviewers using the double-blind peer-review model. It was confirmed that it did not contain plagiarism by scanning for similarity.

Telif Hakkı | Copyright

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY- NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Bu makale, Creative Commons Atıf Lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Haçlı Seferlerinde Papalık ve Avrupa'da Müslümanlara Karşı Yapılan Ambargo Çağruları

Öz

Tarihin eski dönemlerinden beri silah ambargoları, değişik veçhelerle kendisini göstermiştir. Hz. Ömer döneminde stratejik öneme sahip at, silâh gibi askerî levazımın ve köleleştirilen savaş esirlerinin düşman ülkelerine ihracı yasaklanmış, Sâsânîler ve Bizans'a karşı daha etkin mücadele edilmesi esas alınmıştır. Bunun yanında Bizans'ın bulunduğu Greguvar/Grejuva ateşi, önemli bir silah olarak yüzyıllar boyu imparatorluğun en önemli savunma ve saldırı gücü olmuş, düşmanlarına karşı caydırıcı bir unsur haline gelmiştir. Bu önemli silahın bırakınız satışını yapmak, bileşimleri dahi ilâhî bir sır gibi saklanmıştır. Haçlı seferleri esnasında ise silah ambargoları daha farklı cephesi ile kendisini göstermiştir. Papalar, 1144'te Urfa'nın İmâdeddin Zengî tarafından, 1187'de Kudüs'ün Selahaddin tarafından Franklardan alınması ile silah ambargosu çağrılarında bulunmaya başlamışlardır. Bu çağrılar, Müslümanların kazandıkları yeni başarı ve zaferlerle devam etmiş, papaların Mısır ile ticareti yasaklamasına ve silah satışına ambargo uygulamasına neden olmuştur. Papalığı böyle bir çağrı yapmaya sevk etmede Doğu'daki Haçlılar yanında şövalye tarikatlarının temsilcileri de rol oynamıştır. Selahaddin karşısında çaresiz kalan Hospitalier şövalye tarikatı büyük üstadı Roger de Les Moulins'i (1177-1187) bu süreçte hatırlayabiliriz. 1179'da Papa III. Aleksander ile görüşen büyük üstat, Selahaddin ile mücadele edebilmek için daha etkin kararlar alınmasını istihham etmiş, Müslümanlara silah ambargosu uygulanmasını istemiştir. Müslümanların büyük ihtiyaç duydukları demir, kereste ve zift gibi genellikle Batı'dan temin edilen silah hammaddelerinin satışı yasaklanmış, buna uymayanlar aforozla tehdit edilmişlerdir. Daha sonraki süreçte ise yasaklamalar ve ambargolar, yaşanan felâketler yanında papalığın kendisine güç elde etme arayışları sebebiyle de gerçekleşmiştir. Özellikle dördüncü Haçlı seferi ve sonrasında Hıristiyanlara karşı gerçekleştirdiği Haçlı seferleri ile itibarı zedelenen papalar, Suriye ve Mısır üzerine düzenleyecekleri yeni Haçlı seferi çağruları ile nefes almaya çalışmışlardır. Bu esnada papalık ile yıldızı bir türlü barışmayan Alman imparatorları da sürece dâhil olmuşlar, silah ambargolarına malzeme haline gelmişlerdir. Papalık yanında 1291'den sonra Doğu'daki kazanımlarını kaybeden şövalye tarikatı büyük üstatları da Mısır'a uygulanacak iktisadî ve silah ambargoları ile ilgilenmişler, bu süreçten kârlı çıkmayı hedeflemişlerdir. Oysa asıl gayelerinin çıkar ilişkileri olduğu görülmüş, Fransa Kralı'ndan yüklü miktardaki alacaklarını talep eden Tapınak şövalyeleri, işkencelerle yok edilerek ortadan kaldırılmıştır. Ambargo çağrılarının temel muhatabı ise Ceneviz, Venedik ve Pisa gibi İtalyan tüccar devletleridir. Papalığın yaptırım ve aforoz tehditlerine karşı, bu çağrılara yeterince kulak vermeyen İtalyanlar, ambargo çağrısına uymayarak kutsaldan ziyade paranın peşinde olduklarını göstermişlerdir. Seferlerin kutsaldan ziyade güç ve kazanımlar olduğunu ortaya koyan Venedikli Marino Sanudo gibi tâcirler ise kendi milletinin haklarının savunuculuğunu yapıp bu gayelerini silah ambargoları ve Müslümanlara yaptırımlar adı altında perdelemeye çalışmışlardır. Marino Sanudo, 1300-1321 yılları arasında kaleme aldığı *Secreta Fidelium Crucis* (*Conditiones Terrae Sanctae*) adlı eserinde, Mısır'a ekonomik ambargo uygulanmak suretiyle Doğu'nun zayıflatılabileceğini iddia etmiştir. O, kaleme aldığı bu eserinde ayrıca Kutsal Toprakları yeniden keşfetmeye çalışmış, yeni bir Haçlı ruhunun doğmasına olağanüstü çaba sarf ederek bu hususta güçlü bir donanma hazırlanmasını istemiştir. Bu hazırlanacak donanmanın gerçek meyvelerini Venediklilerin toplayacak olması ve kendi milleti olan Venedik'in yeni ticarî kazanımları ise Sanudo'nun gerçek niyetini ortaya koymuştur. Bu süreç de Haçlıların ve Papalığın ambargo çağrılarında kutsaldan ziyade çıkar ilişkilerinin ve iktisadî kazanımların yattığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Haçlı Seferleri, Ambargo, Mısır, Müslümanlar.

Embargo Calls Against Muslims in the Papal and Europe in the Crusades

Abstract

Since the ancient times of history, arms embargoes have manifested themselves in different aspects. During the Caliph Omar period, the export of strategically important military equipment such as horses and weapons, and the enslaved prisoners of war, to enemy countries was prohibited, and a more effective struggle against the Sassanids and Byzantium was taken as a basis. In addition, Greguvar/Grejuva fire, which was found by Byzantium, has been the most important defense and attack power of the empire for centuries as an important weapon, and has become a deterrent against its enemies. Let alone selling this important weapon, even its compositions have been kept like a divine secret. During the Crusades, arms embargoes showed themselves with a different front. Popes began to call for an arms embargo after Urfa was taken from the Franks by Imadeddin Zangi in 1144 and Jerusalem by Saladin in 1187. These calls continued with the new successes and victories of the Muslims, causing the popes to ban trade with Egypt and to impose an

embargo on the sale of weapons. In addition to the Crusaders in the East, representatives of the knightly orders also played a role in prompting the Papacy to make such a call. We can remember Roger de Les Moulins (1177-1187), the grand master of the Hospitalier knighthood, who was helpless against Saladin in this process. Pope III in 1179. The great master, who met with Aleksander, asked for more effective decisions to be taken in order to fight against Saladin, and demanded an arms embargo on Muslims. The sale of weapons raw materials, which are generally supplied from the West, such as iron, timber and pitch, which Muslims greatly need, were prohibited, and those who did not comply were threatened with excommunication. In the later process, prohibitions and embargoes were realized due to the quests of the papacy to gain power, as well as the disasters experienced. The popes, whose reputation was damaged especially by the fourth Crusade and later the Crusades against the Christians, tried to breathe with the new Crusade calls they would organize on Syria and Egypt. Meanwhile, the German emperors, who could not reconcile with the papacy, were also involved in the process and became the material of the arms embargo. Besides the Papacy, the great masters of the knightly sect, who lost their gains in the East after 1291, were also interested in the economic and arms embargoes to be applied to Egypt, and they aimed to profit from this process. However, it was seen that their main aim was relations of interest, and the Knights Templar, who demanded large amounts of receivables from the King of France, were destroyed by torture. The main addressees of these calls are Italian merchant states such as Genoa, Venice and Pisa. The Italians, who did not pay enough attention to these calls against the threats of sanction and excommunication of the Papacy, showed that they were after money rather than holy by not complying with the call for embargo. Merchants like Marino Sanudo of Venice, who showed that the expeditions were power and gains rather than holy ones, defended the rights of their own nation and tried to cover up these goals under the name of arms embargoes and sanctions against Muslims. Marino Sanudo, in his work *Secreta Fidelium Crucis (Conditiones Terrae Sanctae)*, which he wrote between 1300-1321, claimed that the East could be weakened by imposing an economic embargo on Egypt. In this work he wrote, he also tried to rediscover the Holy Land, made extraordinary efforts to raise a new Crusader spirit and wanted a strong navy to be prepared in this regard. The fact that the Venetians would reap the real fruits of this navy and the new commercial gains of its own nation, Venice, revealed the true intention of Sanudo. This process also showed that in the calls for embargo of the Papacy and Crusaders, interests and economic gains lie rather than sacred.

Keywords: Islamic History, Crusades, Papacy, Embargo, Egypt, Muslims.

Giriş

Tarihte birçok savaşlar ve kanlı muharebeler olmuş, bu esnada da çeşitli silahlar kullanılarak, rakiplere karşı üstünlük kurulmaya çalışılmıştır. Silahların oynadığı bu önemli ve hayatî rolden dolayı zaman zaman onların elde edilmesine yönelik ambargolar ve satış yasakları getirilmiştir. Öte yandan düşmana karşı silah kullanılmasının en büyük gayeler arasında kabul edilmesi, bu aracı kutsallaştırmıştır. Doğu Roma'nın bulunduğu Greguvar/Grejuva ateşi, önemli bir silah olarak yüzyıllar boyu imparatorluğun en önemli savunma ve saldırı gücü olmuş, düşmanlarına karşı caydırıcı bir unsur haline gelmiştir. Bu önemli silahın bırakınız satışını yapmak, bileşimleri dahi ilâhî bir sır gibi saklanmıştır.¹

Silah temin etmek için farklı uygulamalara rastlanıldığı olmuştur. Harp esirlerinden, silah karşılığı serbest bırakılanlar olduğunu biliyoruz. Hz. Muhammed (s.a.v), Mekkeli müşriklere karşı 624'te yaptığı Bedir Savaşı sonrası ele geçirdiği esirlere yönelik bazı uygulamalarda bulunmuştur. Allah Resûlü, bu savaş esnasında tutsak olarak ele geçirilen ve bir silah tüccarı olan amcasının oğlu Nevfel b. Hâris'ten² 1.000 mızrak kurtuluş fidyesi aldıktan sonra onu serbest bırakmıştır.³

¹ A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfit Mansel (Ankara: Maarif Matbaası, 1943), 1/272.

² Vâkıdî, *el-Meğâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/1989), 1/138; Belâzurî, *Ensâbu'l-Esrâf*, thk. Süheyl Zekkâr - Riyâd Zirikî (Mısır: Dâru'l-Meârif, 1959), 1/301; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, thk. Amr b. Ğarâme el-Amrî (Kahire: Dâru'l-Fikr, 1415/1995), 26/288; İbn Manzûr, *Muhtasar-ı Târih-i Dimaşk*, thk. Ruveyha en-Nahhâs vd. (Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1402/1984), 11/330; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb* (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Vesâik, 1423), 17/55.

³ İbn Sâ'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990), 4/34-35; Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk (Târîhu't-Taberî)* (Beyrut: Dâru't-Turâs 1387), 11/503; İbn Abdilber el-Kurtubî, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1412/1992), 4/1512; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaûd (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985), 1/199; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, thk. Âdil Ahmed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415), 6/378; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ-Mustafa Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1412/1992), 4/188.

İslâm'ın ilk yıllarında daha çok ticaret ve gıda konusunda ambargolar karşımıza çıkarken,⁴ Bizans ve Sasanîlerle mücadelelerin tüm hızıyla sürdüğü Hz. Ömer döneminden (634-644) itibaren silah konusunda da düşmanlara kısıtlamalar gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dönemde İslâm hukukunda yer alan “*mukâbele bi'l-misl*” ilkesi benimsenerek herkesle ticaret yapılması benimsenmiş, ancak stratejik öneme sahip at, silâh gibi askerî levazımın ve köleleştirilen savaş esirlerinin düşman ülkelere ihracının yasaklanması esas alınmıştır. Bu stratejik önemi haiz silahların düşman eline geçmemesi için bunlara gümrüklerde el konulmuş; ancak sahiplerine de bedelleri ödenerek mağduriyetleri giderilmiştir.⁵

Bu yasaklamalarda daha çok iki tarafın iktisadî kazancı esas alınmış, ancak bu satışlardan silah istisna tutulmuştur. Bazı İslâm hukukçuları tarafından düşmana uygulanacak silah dışındaki bir ambargonun, misliyle Müslümanlara da uygulanacağı ve bundan İslâm toplumunun zarar göreceği vurgulanarak, silah dışındaki ticarî ambargolara çok sıcak bakılmamıştır.⁶

1095'ten itibaren başlayan Birinci Haçlı Seferinin temelini attığı söylenen Papa VII. Gregorius (1073-1085), yüzyıllardır duyulmamış bazı söylemlerle gündeme gelmiştir. Bu söylemlerin temelinde ise Hıristiyanları, özellikle kavgalı olduğu Kutsal Roma İmparatoru IV. Heinrich'e (1084-1105) karşı silahlanmaya davet etmesi yatmaktadır. Silahlanmanın bir diğer amacı ise 1071'de Bizanslı Ortodoks dindaşlarının Malazgirt'te Sultan Alparslan (1064-1072) karşısında aldıkları büyük yenilgidir.⁷ Bu olaylar dünyevî iktidar peşinde koşmaya başlayan papalığın yeni arayışları ve silahlanma ile birlikte bunun ticareti ile yoluna devam etmesi demektir. Bu ticaretin Müslümanlara yapılmaması ve onlara bir ambargo konulması ise papalığı farklı bir konuma yükseltecektir. Papa VII. Gregorius'tan bir Haçlı seferi çağrısı yapmasını isteyen Bizans İmparatoru VII. Mikhael Dukas (1071-1078) ve ardılları ise ülkelerinin başına Türklerden daha büyük bir felâket geleceğinin farkında olmadan Katoliklere güvenme gafletine düşmüşlerdir. Bu yeni süreç de papalığın “*Tanrı Hâkimiyeti*” adı altında⁸ başlatacağı yeni dönemi kan, gözyaşı ve cinayetlerle kirletecektir. Müslümanlara karşı uygulanacak silah ambargosu çağrılarında ise gerçek neden kutsaldan ziyade menfaat ve çıkar ilişkileri ile kaplanacaktır. Çıkar ilişkileri ve kendisine güç temin etme arayışları ise makalemizin temel noktasını teşkil edecek ve bu husustaki tespitler, Haçlı seferlerinin gerçek yüzünün anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu makalemizde papalığın ve diğer aktörlerin yaptığı ambargo çağrıları esnasında, ilgili tarihî olaylar da mercek altına alınmaya çalışılacaktır. Bu önemli konu, Batı, Ermeni, Bizans, Süryânî ve İslâm kaynaklarının verdikleri bilgilerden yola çıkılarak aydınlatılmaya çalışılacaktır.

1. Papaların Ambargo Çağrıları

1095-1291 yılları arasında yürütülen Haçlı seferlerinin ilk evresinde zaman zaman Papalığın Müslümanlara silah satışını yasaklayan ve onlara ekonomik ambargolar uygulanmasını isteyen emirlerinin olduğu bilinmektedir. Bu ambargo çağrıları da daha çok Selahaddin Eyyübî'nin (1171-1193) Mısır ve Suriye'yi birleştirip zaferler kazanması ile birlikte gündeme gelmeye başlamıştır. 1144'te Urfa'nın

⁴ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/2, 13; İbn Sâ'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/4, 7; Belâzurî, *Ensâbu'l-Esrâf*, 1/371-372; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 2/413; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 2/402; 3/91-92; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 5/42; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, 3/64; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Mustafâ Dîb el-Buğâ (Dimaşk: Dâru İbn Kesîr, 1414/1993), “Cihad”, 70; İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, thk. M. es-Sekkâ-I. Ebyârî-A. Şelbî (Kahire: y.y. 1375/1955), 2/638; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 6/76; Abdullah b. Muhammed b. Nâsır, “Şümâme b. Ūşâl el-Ĥaneff”, *Mecelletü Câmîati'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye* 16 (1417/1996), 353-370.

⁵ Ebû Yûsuf, *Kitâbü'l-Harâc*, nşr. Muhibbüddin el-Hatîb (Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1396), 206.

⁶ Şemsüleimme es-Serahsî, *el-Mebsût* (Kahire: Matbaatü's-Saâde, 1324-1331), 10/92-93.

⁷ I. S. Robinson, “Gregory VII and the Soldiers of Christ”, *History of Crusades* 58 (1973), 169-192; Thomas Asbridge, *The First Crusade: A New History* (London: Oxford University Press, 2004), 21-31; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 38; David Nicolle, *Malazgirt 1071, Bizans Gücünün Çöküşü*, çev. Özgür Kolçak (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 36-90.

⁸ Bk. John France, “Holy War and Holy Men: Erdmann and the Lives of Saints”, *The Experience of Crusading*, ed. Marcus Bull, Peter W. Edbury, Norman Housley, and Jonathan Phillips (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 1/193-208; H. E. John Cowdrey, “Martyrdom and the First Crusade”, *Crusade and Settlement*, ed. Peter Edbury (Cardiff: Cardiff University Press, 1985), 46-56.

İmâdüddin Zengî (1127-1146) tarafından ele geçirilmesinden⁹ sonra bir Haçlı seferi çağrısı yapan Papa III. Eugenius'un (1145-1153) faaliyetlerinde ambargo ifadelerine rastlamıyoruz.¹⁰ Ambargo çağrılarının daha çok 1171'de Mısır'ın Selahaddin'in eline geçmesinden sonra burası ile etkin ticaret yapan İtalyanlara yönelik olduğunu anlıyoruz. Selahaddin'in Haçlılar karşısında önlenemeyen yükselişi, Papalığın gözünü Mısır ile ticaret yapan İtalyan şehir devletlerine çevirmişti. Papalık, Pisa, Ceneviz ve Venedik şehir cumhuriyetlerinden Eyyûbîler'e kereste, demir ve zift gibi donanmanın ve silah yapımının temel hammaddelerini satmamalarını istemişti. Ambargo çağruları, sırasıyla Papa III. Aleksander (1159-1181) tarafından 1179, Papa III. Innocentius (1198-1216) tarafından 1215 ve Papa IV. Innocentius (1243-1254) tarafından 1245 yıllarında yapılmıştı. Genel konsüllerde alınan kararlar gereği Müslümanlara kereste, demir, zift gibi harp malzemesi yanında onlara kılavuzluk edenler de aforoz edilmekle tehdit edilmişti. Yasağa uymayanların malları müsadere edileceği gibi kendileri de kişisel özgürlüklerini kaybetmiş oluyorlardı.¹¹

Haçlı seferi çağrılarını değerlendirdiğimiz zaman papaların hiç de boş yere ambargo uygulaması başlatmadıklarını görürüz. Sultan Selahaddin, 1179'da Haçlılara karşı Merc-i Uyûn ve Beytü'l-Ahzân'da önemli zaferler kazanmıştı.¹² Üstelik Selahaddin Haçlılarla Banyas yakınlarında yapılan savaşı kazandığı gibi Tapınak büyük üstadı Eude de Saint Amand (1171-1179) ve Remle ile Nablus hâkimi Baudouin d'Ibelin'i esir almıştı. Bu savaşta Kudüs Kralı IV. Baudouin (1174-1185) ile Trablus Kontu III. Raymond (1152-1187), Selahaddin'in elinden kurtularak kendilerini Beaufort Kalesi'ne¹³ atmayı başarmışlardı. "Cüzzamlı Kral" olarak da bilinen IV. Baudouin'i kurtarmak isteyen Haçlı ordusunun konnetabı; yani başkumandanı olan II. Onfroi de Toron ise Kral'ı korumak isterken aldığı ölümcül yaradan kurtulamamıştı.¹⁴ Bu felâket günlerinde III. Raymond'un eşi ve Taberiye Kontesi olan Eschiva'nın en büyük oğlu Hugue, Beaufort yakınlarında Müslümanlara esir düşmüş ve annesi de oğlunu 55.000 dînar karşılığında serbest bıraktırmıştı.¹⁵

⁹ İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fî'd-Devleti'l-Atabekiyye*, thk. Abdülkadir Ahmed (Mısır: Dâru'l-Kütübî'l-Hadisiyye, 1382/1963), 66-67; Süryani Mikhail, *Süryânî Patrik Mihail'in Vakayinâmesi*, çev. Hrnt D. Andreasyan (Ankara: TTK Kütüphanesi Tercüme Kısım, 1944), 125-128; Gregory Abu'l-Farac, *Abu'l-Farac Târîhi*, çev. Ö. Rıza Doğrul (Ankara: TTK Yayınları, 1950), 2/378-379; Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grîgor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrnt D. Andreasyan (Ankara: TTK Basımevi, 2000), 297-298; Müverrih Vardan, "Türk Fıtuhatı Tarihi, 889-1269", *İÜEF Yayınları, Tarih Seminerleri Dergisi, Metin ve Vesikalar*, çev. Hrnt D. Andreasyan (İstanbul: Millî Mecmua Basımevi, 1937), 203; P. M. Holt, *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındağı*, çev. Özden Arıkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 27; Paul M. Cobb, *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2018), 202-204.

¹⁰ Michael Horn, *Studien zur Geschichte Papst Eugens III. (1145-1153)* (Wissenschaften: Peter Lang Verlag, 1992), 35 vd.

¹¹ William Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Ziya Karal (Ankara: TTK Yayınları, 2000), 432'de aynı zamanda bu ambargo çağrılarının bir gözdağı mahiyeti taşıdığı belirtilir.

¹² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10/146; İbn Kesir, *el-Bidâye*, 16/535; Makrizî, *es-Sülûk li Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997), 1/180; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân fî Tevârîhi'l-A'yân*, thk. Muhammed Berekât vd. (Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2013), 21/258; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 22/202; William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Krey (New York: Columbia University Press, 1943), 2/444; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret İşıltan (Ankara: TTK Basımevi, 1986), 3/351; Alan V. Murray, "Marj Ayun, Battle of (1179)", *Crusades an Ancylopedia*, ed. Alan V. Murray (California: Santa Barbara, 2006), 801.

¹³ İslâm tarihi kaynakları Beaufort Kalesi'ni eş-Şakîf olarak kaydederler. Bk. Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 23/166; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 49/210; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-Taleb fî Târîhi Haleb*, thk. Süheyl Zekkâr (b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.), 1/373; İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb fî Târîhi Haleb* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1417/1996), 1/418; Kutbeddin Yunînî, *Zeyl-u Mir'âti'z-Zamân* (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-İslâmî, 1992), 2/377; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer* (Kahire: Matbaatu'l-Hüseyniyye el-Misriyye, ts.), 3/64; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb*, 28/414; Kalkaşendî, *Subhu'l-A'sâf fî Sinaâti'l-İnşâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 4/107; Makrizî, *el-Mevâiz ve'l-İ'tibâr bi Zikri'l-Hitât-ı ve'l-Asâr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418), 3/407; İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî, *Hurûbu Selahaddin ve Fethu Beyti'l-Makdis* (b.y.: Dâru'l-Menâr, 1425-2004), 1/110; Safedî, *Nuzhetü'l-Mâlik ve'l-Mülûk fî Muhtasarı Sireti men vellâ Mısır ve'l-Mülûk*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmurî (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1424/2003), 1/12; İbn Vâsil, *Müferrücü'l-Kurûb fî Ahbâri Beni Eyyûb*, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl vd. (Kahire: el-Matbaatu'l-Emîriyye, 1377/1957), 2/290; Ebû Şâme, *er-Ravzateyn fî Ahbâri'd-Devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, thk. İbrahim Zeybek (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1997), 3/318.

¹⁴ İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru Sadr, 1900-1904), 2/452-453; William of Tyre, *A History of Deeds*, 2/443-244; Ernoul, *Ernoul Kroniği, Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş (İstanbul: Kronik Kitap, 2019), 55-57; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3/351; Bernard Hamilton, *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 159; Stanley Lane-Pool, *Saladin and the Fall of the Jerusalem Kingdom* (London: Independently Published, 1898), 158-160; Malcolm Barber, *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*, çev. Berna Ülner (İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2006), 142-143; Marquis Albon, "La Mort d'Odon de Saint-Amand, Grand Maitre du Temple", *ROL* 12 (1909-1911), 279-282.

¹⁵ Joshua Prawer, "La noblesse et le rrgime feodal du royaume latin de Jerusalem", *Le Moyen Age* 65 (1959), 41-74.

Papa III. Aleksander, bu felâket haberlerinden sonra yukarıda bahsettiğimiz gibi III. Lateran Genel Konsülü'nde bir ambargo çağrısı yaparak çaresizliğini ortaya koymuştu.¹⁶ Bu ambargo çağrısının yapılmasında Selahaddin karşısında çaresiz kalan Hospitalier şövalye tarikatı büyük üstadı Roger de Les Moulins'in (1177-1187) de çabaları etkin olmuştu. 1179'da Papa III. Aleksander ile görüşen büyük üstad, Selahaddin ile mücadele edebilmek için daha etkin kararlar alınmasını istirmişti.¹⁷

Papa III. Innocentius (1198-1216) tarafından 1215'teki IV. Lateran Genel Konsülü'nde yapılan ambargo ve boykot çağrısı, daha farklı karakter arz ediyordu.¹⁸ Antakya Patriği Jean Maron'un önderliğinde Süryanilerden ayrılan Mârûnîler, Roma Kilisesi'ne yakınlaşıp Katolik olmuşlar ve 1182'de Roma Kilisesi ile birleşmişler,¹⁹ 1215'de de III. Innocentius'un çabaları ile tamamen Katolik Kilisesi'nin şartlarını yerine getirerek patriklerinin Lateran Konsülüne katılmasına hak kazanmışlardı.²⁰ Papalığın bu başarısı yanında 1215'te Aachen'de Alman Kralı olarak taç giyen II. Frederich'in yükselişi de Papa'yı endişelendiriyor, yeni arayışlara sevk ediyordu.²¹ Diğer yandan aynı yıl Haçlıların "*Saphadin*" diye isimlendirdikleri el-Melikü'l-Âdil, İskenderiye'deki Venedikli tâcirler ve diğer Avrupalı ticaret erbabına kızıp, onları tutuklatmış ve mallarını da müsadere etmişti.²² Eyyûbî hükümdarı el-Âdil, bir denge politikası gözeterek Pisalılara daha müsamahakâr davranmış ve onları kendisine yakınlaştırmıştı.²³ Papa Innocentius'un yaptığı ambargo çağrısı ve Eyyûbîlerin tecrit edilmesi talepleri bu sırada yapılmış, Pisalılar dışında ticaret yapacak ortam bulamayan Frank tâcirler de 1218 ve 1219 yılında Dimyat Limanı'na karşı bir saldırı yaparak ambargodan daha çok saldırıyı esas aldıklarını göstermişlerdi.²⁴

Cenevizliler ise Mısır limanlarındaki bu tehlikeli ve gergin ortam yerine Kilikya Ermeni Krallığı'ndan bazı ticarî imtiyazlar elde ederek kazançlarını artırma peşindeydiler. Üstelik Ermeni Kralı I. Leon (1198-1219) da onların Kilikya'daki varlıklarından oldukça memnun olup, ülkesinin ticaretinin gelişmesinin İtalyanlar sayesinde olacağını bilincinde idi.²⁵ Öte yandan III. Innocentius'un papalık devleti kurmak için içindeki dinmeyen hırs, onu acımasız kararlar almaya sevk ediyordu. Bundan dolayı Innocentius, Haçlı seferlerinin şiddete dayandığını söyleyerek seferlere karşı çıkan Güney Fransa'da taraftar bulmuş Albilileri dahi şiddet kullanarak saf dışı etmekten çekinmemişti. Onun şiddet ve tahammülsüzlüğünden kilisenin görüşlerine karşı çıkarak reenkarnasyonu kabul eden Catharlar tarikatı mensupları da fazlasıyla nasiplerini almışlardı.²⁶ Üstelik 1204'te Lâtinler tarafından İstanbul'un işgal edilerek burada 1261 yılına kadar devam edecek olan bir Haçlı devletinin kurulması da III. Innocentius'u zor durumda bırakmıştı.²⁷

Papa Innocentius, iktidar alanını genişletme faaliyetleri yanında Müslümanlarla olan silah ticaretini yasaklamış, seferin masrafları için yeni vergiler koymuş ve durmadan yeni arayışlar içine girmişti; fakat 16

¹⁶ Jonathan Phillips, *Defenders of the Holy Land: Relations between the Latin East and the West, 1119-1187* (Oxford: Clarendon, 1996), 198 vd.; John G. Rowe, "Alexander III and the Jerusalem Crusade: An Overview of Problems and Failures", *Crusaders and Muslims in Twelfth-Century Syria*, ed. Maya Shatzmiller (Leiden: Brill, 1993), 112-132; *Decrees of the Ecumenical Councils*, ed. Norman P. Tanner (London: Sheed & Ward, 1990), 1/205-225.

¹⁷ Jonathan Riley-Smith, *The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus, 1070-1309* (London: St. Martin's, 1967), 84-87.

¹⁸ *Decrees of the Ecumenical Councils*, 1/227-271; Stephan Kuttner-Antonio Garcia, "A New Eyewitness Account of the Fourth Lateran Council", *Traditio* 20 (1964), 115-178.

¹⁹ William of Tyre, *A History of Deeds*, 2/458.

²⁰ İsmail Taşpınar, "Mârûnîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/71.

²¹ Thomas C. Van Cleve, "The Crusade of Frederick II", *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969), 2/429-462.

²² Masudul Hasan, "The Sixth Crusade 1216-1218", *History of Islam, Classical Period 571-1258* (Lahore: y.y., 1987), 1/465.

²³ Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, 462-463.

²⁴ Karen Armstrong, *Holy War, The Crusades and Their Impact on Today's World* (New York: Anchor Books, 2011), 415-420; Hasan, "The Sixth Crusade 1216-1218", 1/465.

²⁵ Heyd, *Yakındağı Ticaret Tarihi*, 412; Sirarpie Der Nersessian, "The Kingdom of Cilician Armenia", *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989), 2/630-659; Peter Halfter, "Die Staufer und Armenien", *Von Schwaben bis Jerusalem: Facetten staufischer Geschichte*, ed. Sönke Lorenz-Ulrich Schmidt (Sigmaringen: Thorbecke, 1995), 187-208.

²⁶ George W. Cox, *The Crusades* (Boston: Estes and Lauriat, 1874), 213; Malcolm Barber, *The Cathars: Dualist Heretics in Languedoc in the High Middle Ages* (Harlow: Addison Wesley, 2000), 35 vd.; Cecile Morrison, *Haçlılar* (Ankara: Dost Yayınları, 2005), 68-69; Harold Lamb, *Selahaddin Eyyubi ve Haçlılar*, çev. Sinem Ceviz (İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2017), 314-315; Michael Lambert, *The Cathars* (Oxford: Blackwell, 1998), 45 vd.; Eliza Miruna Ghil, "Ideological and Poetic Modes in the Song of the Albigenian Crusade", *Romanic Review* 75 (1984), 131-146; Elaine Graham-Leigh, "Morts suspectes et justice papale: Innocent III, les Trencavel et la reputation de l'église", *La Croisade Albigeoise: Actes du Colloque du Centre d'Etudes Cathares, Carcassonne, 4, 5 et 6 octobre 2002*, ed. Marie-Paul Gimenez (Balma: Centre d'Etudes Cathares, 2004), 219-233.

²⁷ Geoffroi de Villehardouin, *Konstantinopolis'te Haçlılar*, çev. Ali Berktaş (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), 13-15, 37, 43.

Temmuz 1216'da ölmesi ile seferin gerçekleştiğini görememişti.²⁸ Kendisinden sonra Papa seçilen III. Honorius (1216-1227) da onun yolunda devam etmiş ve 1217 Eylül'ünde ilk Haçlı grupları seferlerin beşincisi için Filistin'e doğru yelken açmışlardı.²⁹

Papa IV. Innocentius (1243-1254) tarafından 1245 yıllarında yapılan ambargo çağrısının yapıldığı zaman dilimi ise yukarıda ele almaya çalıştığımız süreçten daha vahim sebep sonuç zinciri içermektedir. 1240'lı yıllar Eyyûbî ailesi içinde iktidar mücadelelerinin Haçlıların lehine olarak sürüp gittiği bir dönemdi. 1238'de el-Melikü'l-Kâmil'in ölümü, mirasının paylaşımı hususunda büyük bir aile kavgasına yol açmıştı.³⁰ Dımaşk, el-Kâmil'in kardeşi İsmail'in eline geçerken, oğlu es-Salih Necmeddin Eyyûb (1240-1249), Mısır'a sahip olmuştu. Bundan sonra da Dımaşk-Mısır arasındaki yıpratıcı rekabet, sürece Haçlıları da dâhil etmişti.³¹ Bu tehlikeli ve kaygan ortamdan kârlı çıkan Mısır Eyyûbî hükümdarı es-Sâlih Eyyûb olmuştu. 1230'da Celaleddin Harizmşah'ın (1220-1231) Yassıçemen Savaşı'nda yenilmesi ile dağılan ordusundan arta kalanları hizmetine alan es-Salih, ayrıca Nil'deki Ravza Adası'nda yetiştirdiği özel Bahrî Memlük Alayı³² ile de büyük bir üstünlük elde etmişti. Harizmlilerin 1244 yılında Haçlıların elinden daha önce 1229'da el-Melikü'l-Kâmil'in II. Frederich'e (1220-1250) verdiği Kudüs'ü geri almaları, Doğulu Haçlılar ve papalığı büyük bir dehşete düşürmüştü.³³ Bunun hemen akabinde Ekim 1244'te Gazze yakınlarında gerçekleşen Le Forbie veya Harbiye Savaşı'nda da birleşik Dımaşk-Humus-Kerek ve Haçlı kuvvetleri Mısır güçleri tarafından bertaraf edilmişti.³⁴ Haçlıların 1187'de yaşadıkları Hittîn bozgunundan beri en büyük felâket olarak gördükleri bu yenilgi esnasında, pek çok Frank öldürüldüğü gibi önemli Haçlı lordları da büyük sarsıntı geçirmişlerdi. Ölüler arasında Haçlıların ileri gelen liderleri, Templier şövalye tarikatının önde gelenleri, Sûr başpiskoposu ve Remle piskoposu da vardı. Yafa, Trablus Haçlı ordusu başkumandanı (konnetabl) ile Hospitalier tarikatının büyük ustası Guillaume de Châteauneuf (1242-1258) da esir edilmişti.³⁵

Bu büyük hezimetin, Haçlılar için Doğu'daki sonun başlangıçlarından birisi olduğu söylenir.³⁶ Papa IV. Innocentius'un 1245'te yaptığı ambargo çağrısının temelindeki en önemli husus da bahsetmeye çalıştığımız bu süreç idi. Üstelik Papa bu çağrısı ile 1244'te adaşı III. Innocentius gibi Catharlar üzerine bir sefer yaparak Katolik inancına ters düşen dindaşlarını katlettirmişti.³⁷ Papa III. Innocentius'un önce karşı çıkmasına rağmen daha sonra onayladığı 1204-1262 yılları arasında kurulan İstanbul-Lâtin İmparatorluğu

²⁸ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 536.

²⁹ Thomas C. Van Cleve, "The Fifth Crusade", *A History of the Crusades*, ed. Kenneth Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989), 2/377-428; Ernoul, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 293-296.

³⁰ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 22/134-136; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-Taleb*, 4/1610; İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 1/489; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 5/81-82; İzzeddin İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-Hatîre fî Zikri Ümerâi's-Sâm ve'l-Cezîre* (b.y.: y.y., ts.), 1/122; Yunîni, *Zeylu Mir'âti'z-Zamân*, 1/141-143; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtasar*, 3/153-154; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb*, 33/249; Makrizî, *es-Sülûk*, 1/382; Makrizî, *Hutât*, 3/412-413; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûk Mısır ve'l-Kahire*, nşr. M. Hüseyin Şemseddin (Beyrut: Vezâretü's-Sekâfe ve'l-İrşâd, 1992), 6/299-300; İbn Vâsıl, *Müferrü'cül-Kurûb*, 5/68-70.

³¹ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 23/185-188; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-Taleb*, 4/1809-1810; İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-Hatîre*, 1/86-87; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtasar*, 3/165-169; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb*, 29/491-493; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 17/255-256; İbn Haldun, *Kitâbü'l-İber ve Dîvânu Mübtede' ve'l-Haber fî Tarîhi'l-Arab ve'l-Berber ve Âsirihim min Zevi's-Şe'ni'l-Ekber*, thk. Halil Şahâde (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1408/1985), 5/191; Kalkaşendî, *Subhu'l-A'sâ*, 4/183-184; Makrizî, *es-Sülûk*, 1/417-420; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmu'z-Zâhire*, 6/348-349; Safedî, *Nüzhâtü'l-Mâlik ve'l-Mülûk*, 1/142-143.

³² İbn Abdüzzâhir, *er-Ravzu'z-Zâhir fî Sîreti'l-Meliki'z-Zâhir*, nşr. Abdülaziz el-Huveytur (Riyad: Meşveret, 1396/1976), 336; İbn Dokmak, *Nüzhâtü'l-Enâm fî Târihi'l-İslâm*, thk. Dr. Semîr Tabbâre (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1999), 47.

³³ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 23/188-189; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 17/288.

³⁴ İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-Taleb*, 4/1810; İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-Hatîre*, 3/172-176; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb*, 29/492-493; İbn Vâsıl, *Müferrü'cül-Kurûb*, 5/336-338; Safedî, *Nüzhâtü'l-Mâlik ve'l-Mülûk*, 1/134, 142; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân*, 22/381-382; İbn Fadlullah Ömerî, *Mesâlikü'l-Ebsâr, Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*, çev. D. Ahsen Batur (İstanbul: Selenge Yayınları, 2014), 373.

³⁵ John Pryor, *Geography, Technology and War: Studies in the Maritime History of the Mediterranean, 649-1571* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 115 vd.; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3/197; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 588-589; John France, "Crusading Warfare", *Palgrave Advances in the Crusades*, ed. Helen Nicholson (Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2005), 58-80; Norman Housley, "European Warfare c. 1200-1320", *Medieval Warfare: A History*, ed. Maurice Keen (Oxford: Oxford University Press, 1999), 113-135.

³⁶ Marie Luise Bulst-Thiele, "Zur Geschichte der Ritterorden und des Königreichs Jerusalem im 13. Jahrhundert bis zur Schlacht bei La Forbie am 17 Oktober 1244", *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 22 (1966), 197-226.

³⁷ Martin Alvira Cabrer, "La Cruzada albigense y la intervencion de la corona de Aragon", *Hispania* 60 (2000), 947-975; Laurence W. Marvin, "War in the South: A First Look at Siege Warfare in the Albigensian Crusade, 1209-1218", *War in History* 8 (2001), 373-395. Geniş bilgi için bk. Barber, *The Cathars: Dualist Heretics in Languedoc in the High Middle Ages*, 23 vd.

da bu sırada büyük kan kaybediyor, Balkanlarda Kumanlar ve Bulgarlar karşısında büyük yenilgiler alıyordu.³⁸ Felâketin daha çok büyümesini Lâtin Haçlı İmparatoru II. Baudouin'in (1240-1261) İznik'e çekilen Bizans İmparatoru III. İoannes Vatatzes (1222-1254) ile yaptığı kısa süreli anlaşma engellemiştir.³⁹ Papa IV. Innocentius'un Mısır ile yapılacak ticaret ve silah satışını engelleme çabalarının altında yatan bir neden de kendisine oldukça bağlı olduğu bilinen Fransa Kralı IX. Louis'in hazırlıkları yapılmakta olan Yedinci Haçlı Seferi'ne destek olmaktır.⁴⁰ IX. Louis'in yapacağı seferin istikametinin Mısır'ın Dimyat sahilleri olacağı hatırlanırsa bu tezimizin ne kadar tutarlı olduğu da görülecektir.

Çok daha önemli bir neden ise Papalık ile 1220'lerden beri oldukça gergin olan Sicilya Kralı ve Kutsal Roma-Cermen İmparatoru II. Frederich ile yaşanan gerginliklerdir. Papa III. Honorius (1216-1227) ile başlayan ve aforoz sürecine kadar varan olumsuz ilişkiler, Papa IV. Innocentius dönemine kadar devam etmişti. İmparator II. Friedrich, IX. Gregorius'un (1227-1241) aforoz hükmünü⁴¹ üzerinden kaldırmak için yeni papayla hemen görüşmeye oturmuş ve 31 Mart 1244'te bir anlaşmaya varılmıştır. Ancak IV. Innocentius Friedrich'e güvenmiyor, Roma'da kendisini emniyette hissetmediği için bir Ceneviz kalyonu ile Lyon'a gidiyordu. IV. Innocentius, Lyon'da bir genel konsül toplayarak daha önce IX. Gregorius'un II. Frederich'in engellemelerine takılıp yapamadığı toplantıyı 1245'te hayata geçirmişti. Bu konsülde Mısır ile ticarî ilişkilerin sonlandırılması, Eyyûbîlere ambargo uygulanması yanında II. Frederich'e karşı da bir güç gösterisi yapılmaya çalışılmıştır.⁴² Papa IV. Innocentius'un bu konsülde üzerinde durduğu tali bir konu ise Moğol ilerlemesinin durdurularak onların Hıristiyanlık saflarına alınması idi. Nitekim bu amaçla Fransisken keşiş Carpini, Doğu'ya Papa'nın özel elçisi olarak gönderilmişti.⁴³

Papalık tarafından Mısır Eyyûbîlerine karşı talep edilen bu yasaklama çağruları, silah tâcirlerini aforozla tehdit etme boyutuna kadar ulaşmıştı. Hatta bu çağrıya uymayanların tutsak edilip, mallarının da müsadere edilmesine karar verilecek kadar bu iş sıkı tutulmaya çalışılmıştır. Papalığın bu çağrılarının dışında Ekümenik Konsül veya diğer ismi ile Genel Konsül de buna benzer başka çağrılar yapmıştı. 1195 Montpellier ve 1251 Nicosia (Lefkoşa) konsülleri de Eyyûbîler'e harp malzemelerinin satışına benzer yasaklamalar getirmişti.⁴⁴

Papalığın yaptığı bu ambargo çağrılarının daha sonra da devam edeceğini de eklemek gerekir. 15 Mayıs 1373 tarihinde Papa XI. Gregoirius'un (1370-1377) yayımladığı bir emirle, Osmanlılara savaş aletleri yapım malzemeleri ve silah satışını yasakladığını biliyoruz. Bu sırada Osmanlılar, Doğu Avrupa'daki milletlerden top ve barut alarak ateşli silah üstünlüğü elde etmeye çalışıyorlardı. Nitekim 1389 Kosova Muharebesi'nde kullanılan toplar, o dönem Ragusa Cumhuriyeti olarak bilinen Dubrovnik'ten satın alınmıştı.⁴⁵ Papa XI. Gregorius'un bu çağrısını da Hacı İlbegî kumandasındaki Osmanlıların 26 Eylül 1371'de Sırp Sındığı Savaşı'nda büyük bir zafer kazanması olayı ile ilişkili olarak değerlendirmek gerekir. Zira Papa, aynı zamanda İstanbul'un da Türkler tarafından ele geçirileceğine dair ciddi bir endişe taşıyor, Macar Kralı I. Layoş'a (1342-1370) da bu konuda Türklerin durdurulmasını rica ediyordu.⁴⁶ Bu sıralarda Bizans

³⁸ Jean Longnon, "L'empereur Baudouin II et l'ordre de Saint Jacques", *Byzantion* 22 (1952), 297-299;

Robert. L. Wolff, "Mortgage and Redemption of an Emperor's Son: Castile and the Latin Empire of Constantinople", *Speculum* 29 (1954), 225-303.

³⁹ Robert. L. Wolff, "The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261", *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969), 2/187-274; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret İşıltan (Ankara: TTK Yayınları, 2019), 402-413.

⁴⁰ Bk. Jean de Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, çev. Cüneyt Kanat (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2014), 86-89.

⁴¹ Björn Weiler, "Frederick II, Gregory IX and the Liberation of the Holy Land, 1230-1239", *Studies in Church History* 36 (2000), 192-206.

⁴² William C. Jordan, *Louis IX and the Challenge of the Crusade: A Study in Rulership* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1979), 45; David Abulafia, *Frederick II. A Medieval Emperor* (London: Penguin, 1988), 85 vd.; David Jacoby, "The Kingdom of Jerusalem and the Collapse of the Hohenstaufen Power in the Levant", *Dumbarton Oaks Papers* 40 (1986), 83-101; John Philip Lomax, "Frederick II, His Saracens and the Papacy", *Medieval Christian Perceptions of Islam*, ed. John Victor Tolan (London: Routledge, 2000), 175-198.

⁴³ Plano Carpini, *Moğolistan Seyahatnâmesi*, çev. Ergin Ayan (İstanbul: Kronik Kitap Yayınları, 2015), 25 vd.

⁴⁴ Heyd, *Yakında Ticaret Tarihi*, 431-432; A. S. Ehrenkreutz, "The Place of Saladin in the Naval History of the Mediterranean Sea in the Middle Ages", *Journal of the American Oriental Society* 75/2 (1955), 105; Marino Sanudo Torsello, *The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross*, çev. Peter Lock (UK: Farnham, 2011), 302-303.

⁴⁵ Salim Aydüz, *Tophâne-i Âmir ve Top Döküm Teknolojisi (XV-XVI. Asırlarda)* (Ankara: TTK Yayınları, 2006), 269-270.

⁴⁶ O. Halecki, *Un empereur de Byzance a Rome* (Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 1930), 306-307.

İmparatoru V. Ioannes Palailogos'un (1341-1391) son çare olarak Katolikliği tanıma pahasına Batı'dan bir Haçlı ordusunu harekete geçirmek amacıyla papalığa müracaatı da bu vesile ile hatırlanmalıdır.⁴⁷

2. Papalık Dışında Yapılan Ambargo Çağruları

Müslümanlara uygulanacak ambargolarla ilgili asıl büyük çağrılar, Memlük Sultanı Eşref Halil b. Kalavun (1290-1293) ve emrindeki Memlüklerin 1291'de Haçlıları Akkâ ve diğer sahil beldelerinden kovmalarının⁴⁸ ardından yapılmıştı. 1291'de Akkâ düştükten ve Haçlılar bölgeden tamamen uzaklaştırıldıktan sonra Batı'da tekrar Haçlı seferlerinin yapılması ile ilgili farklı tezler üretilmeye başlanmıştı. Bunlardan biri de Venedikli tâcir ve diplomat Marino Sanudo Torsello (öl. 1343) tarafından ortaya atıldı. Marino, 1300-1321 yılları arasında kaleme aldığı *Secreta Fidelium Crucis* (Conditiones Terrae Sanctae) adlı eserinde, Mısır'a ekonomik ambargo uygulanmak suretiyle Doğu'nun zayıflatılabileceğini iddia ediyordu. O, kaleme aldığı bu eserinde ayrıca Kutsal Toprakları yeniden keşfetmeye çalışıyor, yeni bir Haçlı ruhunun doğmasına olağanüstü çaba sarf ediyordu.⁴⁹ Bu iş için ayrıca oluşturulacak 10 kalyondan mürrekkep donanma da Akdeniz'de bir keşif gücü oluşturarak İskenderiye'ye giden gemileri engelleyecekti. Ona göre daha da ileri gidilerek Mısır'ın hayat kaynağı Nil'e saldırılmalı, ambargo dört bir yandan gerçekleşmeliydi. Bu ambargoya Bizans da uymalı ve Mısır ile ticareti engellenerek İskenderiye gibi limanlarla irtibatı kesilmeliydi.⁵⁰ Bu parlak ve ileri görüşlü önerilere rağmen Marino'nun, Venedik'in politik ve ekonomik menfaatlerini göz önüne alarak Haçlı projesini gerçekleştirmeye çalıştığı ve Hristiyanların menfaatinden çok kendi milletinin çıkarlarını düşündüğü belirtilir.⁵¹

Marino Torsello'nun kitabı ile benzer özellikleri taşıyan bir eseri de Hospitalier (Saint Jean) büyük üstadı (big master) Foulque de Villaret (öl. 1327) yazmıştı. 1306-1307 yıllarında kaleme alınan "*La Devise des Chemins de Babiloine*" adlı bu eserde, Mısır ve Suriye'ye yapılacak seferler için gerekli olan ön bilgiler ve Memlüklere uygulanacak olan yaptırımlar masaya yatırılmıştı. 12 Ağustos 1308'de başlatılan çabalarla Kıbrıs ile Kilikya koruma altına alındığı gibi Memlükler de bir çember içinde tutularak farklı bir ambargo uygulanması hedeflenmişti.⁵² Büyük üstat Villaret önderliğindeki Hospitalierlerin bu esnada 1306'da Rodos Adası'na hâkim olmalarını, onların Memlükleri ambargolarla yıkma saplantıları ile birlikte yorumlayabiliriz.⁵³ Hospitalierlerin bu sıra dışı büyük üstadının, ortaya koymaya çalıştığı ufkun açıklığını, kendisinden önceki büyük üstat olan dayısı Guillaume de Villaret'in (1296-1305)⁵⁴ mirasını devralması ile de ilişkilendirebiliriz.

Bu ambargo çağrılarını sürdürenler arasında Tapınakçıların son büyük üstadı da katılmıştı. Akdeniz üstünlüğünü sağladıktan sonra Haçlıların Kıbrıs'ta toplanıp buradan Suriye'ye tekrar saldırmasını öneren Templier tarikatının büyük üstadı Jacques de Molay değişik görüşler ortaya atmayı sürdürmüş, ancak bağlı

⁴⁷ Umberto Eco, *Orta Çağ, Keşifler, Ticaret İlişkileri, Ütopiyalar*, çev. Leyla Tonguç Basmacı (İstanbul: Alfa Yayınları, 2015), 142-143.

⁴⁸ Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtasar*, 4/24-26; İbn Kesir, *el-Bidâye*, 17/624-626; İbn Haldun, *İber*, 5/463-466; Kalkaşendî, *Subhu'l-A'sâ*, 4/158-160; Makrizî, *es-Sülûk*, 2/371-373; Makrizî, *Hitât*, 3/193-195; Safedî, *Nüzhetu'l-Mâlik ve'l-Mülûk*, 1/166-168.

⁴⁹ Torsello, *The Book of the Secrets*, 161-175, Fidenzio da Padova, "Liber Recuperationis Terrae Sanctae", *Biblioteca Bio-Bibliografica Della Terra Santa e Dell'Oriente Frencescano (1215-1300)*, ed. Girolamo Golubovich (Firenze: Collegio di S. Bonaventura, 1906), 1-60; David Jacoby, "Catalans, Turcs et Venitiens en Roumanie (1305-1332): Un nouveau temoignage de Marino Sanudo Torsello," *Studi Medievali* 15 (1974), 217-261.

⁵⁰ Marino Sanudo Torsello, "Liber Secretorum Fidelium Crucis", *Gesta Dei per Francos*, ed. Jacques Bongars (Hannover: Typis Wechelianis, 1611), 57.

⁵¹ A. Laiou, "Marino Sanudo Torsello, Byzantium and Turks: The Background to the Anti-Turkish League of 1332-1334", *Speculum* 45 (1970), 374-392.

⁵² Robert Irwin, "How Many Miles to Babylon? The Devise des Chemins de Babiloine Redated", *The Military Orders: Fighting for the Faith and Caring for the Sick*, ed. Malcolm Barber (Aldershot, UK: Variorum, 1994), 57-63.

⁵³ Anthony Luttrell, "The Hospitallers at Rhodes, 1306-1421", *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989), 3/278-339. Tarihi kaynakların Rodos'un ele geçirilmesinin en çok, buraya sahip olan Bizans İmparatoru II. Andronikos Palailogos'u (1282-1328) derinden yaraladığı bilgisini de bu vesile ile zikretmek gerekir. Bk. Anthony Luttrell, *Hospitallers in Cyprus, Rhodes, Greece and the West, 1291-1440* (London: Variorum, 1978), 19-22; Jean-Christian Poutiers, *Rhodes et ses Chevaliers, 1306-1523: Approche Historique et Archeologique* (Araya: yy., 1989), 23; Sophia Menache, "The Hospitallers during the Pontificate of Clement V: The Spoiled Sons of the Papacy?", *The Military Orders, vol. 2: Welfare and Warfare*, ed. Helen Nicholson (Aldershot, UK: Ashgate, 1998), 153-162; Peter Lock, "Rhodes", *Crusades an Ancylopedia*, ed. Alan V. Murray, California: Santa Barbara, 2006, 1030.

⁵⁴ Bk. Guillaume de Villaret: *Des Hospitaliers de Saint-Jean de Jerusalem, de Chypres et de Rhodes hier aux Chevaliers de Malte aujourd'hui* (Paris: Conseil International de la Langue Française, 1985); Riley-Smith, *The Knights of St. John in Jerusalem*, 194 vd.

olduğu Papa ve hamisi Fransa Kralı'nın kendi celladı olduğunu görmüş, acı sonunu engelleyememişti.⁵⁵ Seferlerin sonunda itibarı zedelenen papalık ne yapacağını düşünürken, krallar kendi menfaatleri peşinde koşuyor, kişisel sorunları ile ilgilenmeye daha öncelik veriyorlardı. Fransa Kralı IV. Philippe (1285-1314), yeni bir Haçlı seferi düzenleyeceği tehditleri ile kiliseden mütemadiyen para çekiyor, bu paralarla Fransa'daki kendi gücünü kuvvetlendirmeye çalışıyordu.⁵⁶ İngiltere Kralı I. Edward (1272-1307) ise Haçlı seferleri ile ilgilenmek yerine İskoçya'daki sorunlarla uğraşmaya öncelik veriyordu.⁵⁷ Papaların dünyevî iktidarlarını büyük ölçüde kırdıkları Alman imparatorları ise sadece kendi topraklarındaki işlerine odaklanmışlardı. Bu hâkimiyet mücadeleleri ise Fransa ve İngiltere arasında rekabeti doğuracak, 1337'de bu iki ülke *Yüzyıl Savaşları*'na sürüklenecekti.⁵⁸

Haçlı seferlerine değişik bir bakış tarzı kazandırmaya çalışan bu farklı şahsiyetler, Papa V. Celement'in⁵⁹ (1305-1314) de desteğini alarak fikirlerini ona arz etmişlerdi. Oysa bu dönem, Müslümanlara konulmak istenen ambargodan ziyade daha farklı olaylarla anılmıştı. Papa V. Celement, rakiplerinden endişe ettiği için papalık merkezini Roma'dan Fransa'daki Avignon'a taşımış; hatta "*Avignon Papası*" olarak isimlendirilmişti.⁶⁰ Öte yandan Papa'nın onayı, Fransa Kralı IV. Philippe'nin de arzusu ile Tapınak şövalyeleri bertaraf edilerek, işkencelerle ortadan kaldırılmışlardı.⁶¹ Üstelik İlhanlı hükümdarı Olcaytu Hudâbende (1304-1316) ile Memlûklere karşı kurulmaya çalışılan ittifak da bir türlü gerçekleşmemişti.⁶²

Kutsal toprakların ambargolarla kurtarılabilceğini iddia eden Marino Sanudo ve şövalye tarikatı liderlerinden başka kimseler de vardı. Bunlar arasında en dikkat çekenleri ise Fransisken keşiş Fidentius of Padua (öl. 1291'den sonra), II. Charles de Anjou (1285-1309), şövalye ve yazar Philippe de Mezieres (öl. 1405), Venedikli tüccar Emmanuel Piloti (öl. 1420), seyyah Bertrandon de la Broquiere (öl. 1459), İtalyan tüccar Giovanni Dominelli (öl. 1609) gibi aynı dönemde olduğu kadar farklı zamanlarda yaşamış kimselerdi.⁶³ Bu durum da Haçlı seferlerinin bundan sonra da farklı karakter ve yapılarla devam edeceğini ortaya koyuyor, ambargoların altında çıkar ilişkileri ile güç elde etme arayışlarının olduğunu gösteriyordu.

Sonuç

Papalar, Haçlı seferleri esnasında Mısır ile ticaretin sekteye uğratarak Müslümanlara iktisadî bir darbe indirilmesini istemiş, ayrıca onlara demir kereste, zift gibi hammaddeler yanında silah malzemeleri satışı da yasaklamıştır. Bu ambargo çağrıları da Selahaddin'in 1171 itibarı ile Mısır'a hâkim olup akabinde Suriye-Mısır bütünlüğünü sağlayıp büyük bir güç haline gelmesi ile kendisini göstermiştir. 1179'da Selahaddin karşısında Haçlıların yaşadıkları acı felâketler, papalığı Eyyûbîlere silah satışı yasaklamaya sevk etmiştir. Bu yasağa uymayanlar aforozla tehdit edildiği gibi mallarının da müsadere edileceği ilân edilmiştir.

⁵⁵ Malcolm Barber, "James of Molay, the Last Grand Master of the Order of the Temple", *Studia Monastica* 14 (1972), 91-124; Alain Demurger, "Letters of the Last Two Templar Masters", *Nottingham Medieval Studies* 45 (2001), 145-171.

⁵⁶ Barber, *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*, 415 vd.

⁵⁷ Christopher Tyerman, *England and the Crusades* (Chicago: Chicago University Press, 1988), 196 vd.; Alan Macquarrie, "The Ideal of the Holy War in Scotland, 1296-1330", *Innes Review* 32 (1981), 83-92.

⁵⁸ Halil Yavaş, *Yüzyıl Savaşları* (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2022), 33 vd.

⁵⁹ Marino Torsello, V. Clement'ten sonraki Papa XXII. Ioannes'e de (1316-1334) 1321'de "*Liber Secretorum Fidelium Crucis*" adında bir başka çalışmasını sunmuştu. Bk. Christopher J. Tyerman, "Marino Sanudo Torsello and the Lost Crusade: Lobbying in the Fourteenth Century", *Transactions of the Royal Historical Society* 32 (1982), 57-73.

⁶⁰ E. R. Chamberlain, *Behind Locked Doors: A History of the Papal Elections* (New York: Palgrave Macmillan, 2003), 122-131; Sophia Menache, *Clement V*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 23; Norman Housley, *The Avignon Papacy and the Crusades, 1305-1378* (Oxford: Oxford University Press, 1986), 5-19.

⁶¹ Stephen Howarth, *The Knights Templar* (New York: Barnes and Noble, 1982), 11-14, 261, 323; Eamon Duffy, *Saints and Sinners: A History of the Popes* (New Haven, CT: Yale University Press, 2006), 403, 439, 460-463; Barber, *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*, 426-431; Lamb, *Selahaddin Eyyubi ve Haçlılar*, 490-500.

⁶² Jean Richard, *Histoire des Croisades* (Paris: Fayard, 1996), 485; Gabor Bradacs, "Crusade of the Poor (1309)", *War and Religion: An Encyclopedia of Faith and Conflict*, ed. Jeffrey M. Shaw and Timothy J. Demy (ABC: Clio, 2017), 1/211-212; Rene Grousset, *Bozkır İmparatorluğu, Atilla, Cengiz Han, Timur*, çev. M. Reşat Uzmen (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1980), 364-365.

⁶³ Aziz Suryal Atiya, *The Crusade in the Later Middle Ages* (London: Methuen, 1938), 80 vd.; Antony Leopold, "Crusading Proposals in the Fourteenth and Fifteenth Centuries", *The Holy Land, Holy Lands, and Christian History*, ed. R. N. Swanson (Woodbridge, UK: Boydell, 2000), 216-227; N. Jorga, "Un projet relatif a la conquete de Jerusalem, 1609", *Revue de l'Orient Latin* 2 (1894), 183-189.

Papalığın bu ambargo çağrılarının ne kadar haklı olduğu 1187'de Selahaddin'in kazandığı parlak Hittîn Zaferi ve ardından Kudüs'ün fethedilmesi ile kendisini göstermiştir. Bundan sonraki dönemde de ambargo çağruları devam etmiş ancak farklı karakterler altında karşımıza çıkmıştır. 1204'te İstanbul'u Bizans'tan alarak burada bir Lâtin devleti kuran Haçlılar yüzünden papalığın itibarı zedelenmiş, Hıristiyanlara karşı düzenlenen bu Haçlı Seferinden dolayı Papa zor durumda kalmıştır. Bununla da kalınmamış sapkın düşünceye sahip olmakla suçlanan Güney Fransa'daki Catharlar gibi topluluklara uygulanan katliamlar, Papa'yı daha da içinden çıkılmaz bir duruma düşürmüştür. Bunun üzerine Mısır üzerine yapılacak yeni bir Haçlı seferi çağrısı yapılmaya başlanmış, bu yeni süreçte de Müslümanlara silah ambargoları uygulanması emredilmiştir.

1245 yılında yapılan bir başka ambargo çağrısı ise Haçlıların Suriye ve Filistin'de yaşadıkları yeni felaket haberlerinden sonra olmuştur. Harbiye veya Le Forbie Savaşı'nda Doğu Haçlı ordusunun Mısır güçleri tarafından neredeyse tamamının imha edilmesi ve Kudüs'ün ikinci kez Müslümanların eline geçmesi, papalığı yeni bir ambargo çağrısına mecbur bırakmıştır. Üstelik bu sırada Papa, aforoz ettiği ve kendisinden oldukça çekindiği Kutsal Roma-Cermen İmparatoru II. Frederich'e karşı da yeni düzenlenecek Haçlı seferi çağruları ile bir prestij elde etmeye çalışmıştır.

1291'de Memlükler tarafından Haçlıların Suriye ve Filistin sahillerinden tamamen kovulmalarından sonra da ambargo çağruları devam etmiştir. Bu kez papalar yanında işin içine Doğu'dan elde ettikleri büyük kazanımlardan olan şövalye tarikatlarının büyük üstatları da sürece dâhil olmuşlardır. Onları Mısır'dan iktisadî zararlar gören Venedikli Marino Sanudo gibi tâcirler de katılmış, papalığın ve Hıristiyanların menfaatlerinden çok kendi kazanımlarını esas almışlardır. Üstelik bu çağrılarda Kutsal Savaş'ın ruhuna uygun düşmeyen birçok kirli mücadele ve kanlı hesaplaşmalar da kendisini göstermiştir.

Beyanname

- 1. Finans/Teşvik:** Yazar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedir.
- 2. Çıkar Çatışması:** Yazar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.
- 3. Etik Beyan:** Yazar, bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedir. Bu araştırma için Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

Kaynakça

- Abdullah b. Muhammed b. Nâsır. "Şümâme b. Üşâl el-Ĥaneff". *Mecelletü Câmîati'l-İmâm Muĥammed b. Suûd el-İslâmiyye* 16 (1417/1996), 353-370.
- Abu'l-Farac, Gregory. *Abu'l-Farac Târihi*. çev. Ö. Rıza Doğrul. Ankara: TTK Yayınları, 1950.
- Abulafia, David. *Frederick II. A Medieval Emperor*. London: Penguin, 1988.
- Albon, Marquis. "La Mort d'Odon de Saint-Amand, Grand Maitre du Temple". *ROL* 12 (1909-1911), 279-282.
- Alvira Cabrer, Martin. "La Cruzada albigenese y la intervencion de la corona de Aragon". *Hispania* 60 (2000), 947-975.
- Armstrong, Karen. *Holy War, The Crusades and Their Impact on Today's World*. New York: Anchor Books, 2011.
- Asbridge, Thomas. *Haçlı Seferleri*. çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Asbridge, Thomas. *The First Crusade: A New History*. London: Oxford University Press, 2004.
- Atiya, Aziz Suryal. *The Crusade in the Later Middle Ages*. London: Methuen, 1938.
- Aydüz, Salim. *Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi (XV-XVI. Asırlarda)*. Ankara: TTK Yayınları, 2006.
- Barber, Malcolm. "James of Molay, the Last Grand Master of the Order of the Temple". *Studia Monastica* 14 (1972), 91-124.
- Barber, Malcolm. *The Cathars: Dualist Heretics in Languedoc in the High Middle Ages*. Harlow: Addison Wesley, 2000.
- Barber, Malcolm. *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*. çev. Berna Ülner. İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2006.
- Belâzurî. *Ensâbu'l-Eşraf*. thk. Süheyl Zekkâr - Riyâd Ziriklî. Mısır: Dâru'l-Meârif, 1959.
- Bradacs, Gabor. "Crusade of the Poor (1309)". *War and Religion: An Encyclopedia of Faith and Conflict*. ed. Jeffrey M. Shaw and Timothy J. Demy. ABC: Clio, 2017.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Mustafâ Dîb el-Buğâ. Dımaşk: Dâru İbn Kesîr, 1414/1993.

- Bulst-Thiele, Marie Luise. "Zur Geschichte der Ritterorden und des Königreichs Jerusalem im 13. Jahrhundert bis zur Schlacht bei La Forbie am 17 Oktober 1244". *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 22 (1966), 197-226.
- Carpini, Plano. *Moğolistan Seyahatnâmesi*. çev. Ergin Ayan. İstanbul: Kronik Kitap Yayınları, 2015.
- Chamberlain, E. R. *Behind Locked Doors: A History of the Papal Elections*. New York: Palgrave Macmillan, 2003.
- Cobb, Paul M. *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*. çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Cowdrey, H. E. John. "Martyrdom and the First Crusade". *Crusade and Settlement*. 46-56. ed. Peter Edbury. Cardiff: Cardiff University Press, 1985.
- Cox, George W. *The Crusades*. Boston: Estes and Lauriat, 1874.
- Da Padova, Fidenzio. "Liber Recuperationis Terrae Sanctae". *Biblioteca Bio-Bibliografica Della Terra Santa e Dell'Oriente Frencescano (1215-1300)*. 1-60. ed. Girolamo Golubovich. Firenze: Collegio di S. Bonaventura, 1906.
- De Villehardouin, Geoffroi. *Konstantinopolis'te Haçlılar*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.
- Decrees of the Ecumenical Councils*. ed. Norman P. Tanner. London: Sheed & Ward, 1990.
- Demurger, Alain. "Letters of the Last Two Templar Masters". *Nottingham Medieval Studies* 45 (2001), 145-171.
- Duffy, Eamon. *Saints and Sinners: A History of the Popes*. New Haven, CT: Yale University Press, 2006.
- Ebû Şâme. *er-Ravzateyn fî Ahbârî'd-Devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*. thk. İbrahim Zeybek. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1997.
- Ebû Yûsuf. *Kitâbü'l-Harâc*. nşr. Muhibbüddin el-Hatîb. Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1396.
- Ebü'l-Fidâ. *el-Muhtasar fî Ahbarî'l-Beşer*. Kahire: Matbaatü'l-Hüseyniyye el-Misriyye, ts.
- Eco, Umberto. *Ortaçağ, Keşifler, Ticaret İlişkileri, Ütopyalar*. çev. Leyla Tonguç Basmacı. İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.
- Ehrenkretz, A. S. "The Place of Saladin in the Naval History of the Mediterranean Sea in the Middle Ages". *Journal of the American Oriental Society* 75/2 (1955), 100-116.
- Ernoul. *Ernoul Kroniği, Haçlı Seferleri Tarihi*. çev. Ahmet Deniz Altunbaş. İstanbul: Kronik Kitap, 2019.
- France, John. "Crusading Warfare". *Palgrave Advances in the Crusades*. 58-80. ed. Helen Nicholson. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2005.
- France, John. "Holy War and Holy Men: Erdmann and the Lives of Saints". *The Experience of Crusading*. ed. Marcus Bull, Peter W. Edbury, Norman Housley, and Jonathan Phillips. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Ghil, Eliza Miruna. "Ideological and Poetic Modes in the Song of the Albigenian Crusade". *Romanic Review* 75 (1984), 131-146.
- Graham-Leigh, Elaine. "Morts suspectes et justice papale: Innocent III, les Trencavel et la reputation de l'église". *La Croisade Albigeoise: Actes du Colloque du Centre d'Etudes Cathares, Carcassonne, 4, 5 et 6 octobre 2002*. 219-233. ed. Marie-Paul Gimenez. Balma: Centre d'Etudes Cathares, 2004.
- Grousset, Rene. *Bozkır İmparatorluğu, Atilla, Cengiz Han, Timur*. çev. M. Reşat Uzmen. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1980.
- Guillaume de Villaret: Des Hospitaliers de Saint-Jean de Jerusalem, de Chypres et de Rhodes hier aux Chevaliers de Malte aujourd'hui*. Paris: Conseil International de la Langue Française, 1985.
- Halecki, O. *Un emperour de Byzance a Rome*. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 1930.
- Halfter, Peter. "Die Staufer und Armenien". *Von Schwaben bis Jerusalem: Facetten staufischer Geschichte*. 187-208. ed. Sönke Lorenz-Ulrich Schmidt. Sigmaringen: Thorbecke, 1995.
- Hamilton, Bernard. *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Hasan, Masudul. "The Sixth Crusade 1216-1218". *History of Islam, Classical Period 571-1258*. Lahore: yy., 1987.
- Heyd, William. *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*. çev. E. Ziya Karal. Ankara: TTK Yayınları, 2000.
- Holt, P. M. *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*. çev. Özden Arıkan. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.
- Horn, Michael. *Studien zur Geschichte Papst Eugens III. (1145-1153)*. Wissenschaften: Peter Lang Verlag, 1992.
- Housley, Norman. "European Warfare c. 1200-1320". *Medieval Warfare: A History*. 113-135. ed. Maurice Keen. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Housley, Norman. *The Avignon Papacy and the Crusades, 1305-1378*. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Howarth, Stephen. *The Knights Templar*. New York: Barnes and Noble, 1982.
- Irwin, Robert. "How Many Miles to Babylon? The Devise des Chemins de Babiloine Redated". *The Military Orders: Fighting for the Faith and Caring for the Sick*. 57-63. ed. Malcolm Barber. Aldershot, UK: Variorum, 1994.
- İsfahânî, İmâdüddin Kâtib. *Hurûbu Selahaddîn ve Fethu Beyti'l-Makdis*. b.y.: Dârü'l-Menâr, 1425-2004.
- İbn Abdilber el-Kurtubî. *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrut: Dârü'l-Ceyl, 1412/1992.
- İbn Abdüzzâhir. *er-Ravzu'z-Zâhir fî Sîreti'l-Meliki'z-Zâhir*. nşr. Abdülaziz el-Huveytür. Riyad: Meşveret, 1396/1976.

- İbn Asâkir. *Tarîhu Dımaşk*. thk. Amr b. Ğarâme el-Amrî. Kahire: Dâru'l-Fikr, 1415/1995.
- İbn Dokmak. *Nüzhetü'l-Enâm fî Târihi'l-İslâm*. thk. Dr. Semîr Tabbâre. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1999.
- İbn Hacer el-Askalânî. *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. thk. Âdil Ahmed. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Haldun. *Kitâbü'l-İber ve Dîvânu Mübtede' ve'l-Haber fî Tarihi'l-Arab ve'l-Berber ve Âsirihim min Zevi's-Şe'ni'l-Ekber*. thk. Halil Şahâde. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1408/1985.
- İbn Hallikân. *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman*. thk. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru Sadr, 1900-1904.
- İbn Hişâm. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. M. es-Sekkâ-İ. Ebyârî-A. Şelbî. Kahire: y.y., 1375/1955.
- İbn Manzûr. *Muhtasar-ı Târih-i Dımaşk*. thk. Ruveyha en-Nahhâs vd. Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1402/1984.
- İbn Sâ'd. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990.
- İbn Şeddâd, İzzeddin. *el-A'lâku'l-Hatîre fî Zikri Ümerâi's-Şâm ve'l-Cezîre*. b.y.: y.y., ts.
- İbn Tağrıberdî. *en-Nücümü'z-Zâhire fî Mülûk Mısır ve'l-Kahire*. nşr. M. Hüseyin Şemseddin. Beyrut: Vezâretü's-Sekâfe ve'l-İrşâd, 1992.
- İbn Vâsıl. *Müferrücü'l-Kurûb fî Ahbâri Benî Eyyûb*. thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl vd. Kahire: el-Matbaatu'l-Emîriyye, 1377/1957.
- İbnü'l-Adîm. *Buğyetü't-Taleb fî Târihi Haleb*. thk. Süheyl Zekkâr. b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.
- İbnü'l-Adîm. *Zübdetü'l-Haleb fî Târihi Haleb*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1996.
- İbnü'l-Cevzî. *el-Muntazam fî Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ-Mustafa Abdülkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1412/1992.
- İbnü'l-Esir. *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-Devleti'l-Atabekiyye*. thk. Abdülkadir Ahmed. Mısır: Dâru'l-Kütübi'l-Hadisiyye, 1382/1963.
- Jacoby, David. "Catalans, Turcs et Venitiens en Roumanie (1305-1332): Un nouveau témoignage de Marino Sanudo Torsello". *Studi Medievali* 15 (1974), 217-261.
- Jacoby, David. "The Kingdom of Jerusalem and the Collapse of Hohenstaufen Power in the Levant". *Dumbarton Oaks Papers* 40 (1986), 83-101.
- Jean de Joinville. *Bir Haçlı'nın Hatıraları*. çev. Cüneyt Kanat. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2014.
- Jordan, William C. *Louis IX and the Challenge of the Crusade: A Study in Rulership*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1979.
- Jorga, N. "Un projet relatif a la conquete de Jerusalem, 1609". *Revue de l'Orient Latin* 2 (1894), 183-189.
- Kalkaşendî. *Subhu'l-A'sâ fî Sinaâti'l-İnşâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Kuttner, Stephan – Garcia, Antonio. "A New Eyewitness Account of the Fourth Lateran Council". *Traditio* 20 (1964), 115-178.
- Laiou, A. "Marino Sanudo Torsello, Byzantium and Turks: The Background to the Anti-Turkish League of 1332-1334". *Speculum*, 45 (1970), 374-392.
- Lamb, Harold. *Selâhaddin Eyyubi ve Haçlılar*. çev. Sinem Ceviz. İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2017.
- Lambert, Michael. *The Cathars*. Oxford: Blackwell, 1998.
- Lane-Pool, Stanley. *Saladin and the Fall of the Jerusalem*. London: Independently Published, 1898.
- Leopold, Antony. "Crusading Proposals in the Fourteenth and Fifteenth Centuries". *The Holy Land, Holy Lands, and Christian History*. 216-227. ed. R. N. Swanson. Woodbridge, UK: Boydell, 2000.
- Lock, Peter. "Rhodes". *Crusades an Ancylopedia*. 1030. ed. Alan V. Murray. California: Santa Barbara, 2006.
- Lomax, John Philip. "Frederick II, His Saracens and the Papacy". *Medieval Christian Perceptions of Islam*. 175-198. ed. John Victor Tolan. London: Routledge, 2000.
- Longnon, Jean. "L'empereur Baudouin II et l'ordre de Saint Jacques". *Byzantion* 22 (1952), 297-299.
- Luttrell, Anthony. "The Hospitallers at Rhodes, 1306-1421". *A History of the Crusades*. 3/278-339. ed. Kenneth M. Setton. Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989.
- Luttrell, Anthony. *Hospitallers in Cyprus, Rhodes, Greece and the West, 1291-1440*. London: Variorum, 1978.
- Macquarrie, Alan. "The Ideal of the Holy War in Scotland, 1296-1330". *Innes Review* 32 (1981), 83-92.
- Makrizî. *el-Mevâiz ve'l-İ'tibâr bi Zikri'l-Hitât-ı ve'l-Asâr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418.
- Makrizî. *es-Sülûk li Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*. thk. Muhammed Abdülkadir Ata. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418/1997.
- Marvin, Laurence W. "War in the South: A First Look at Siege Warfare in the Albigensian Crusade, 1209-1218". *War in History* 8 (2001), 373-395.
- Menache, Sophia. "The Hospitallers during the Pontificate of Clement V: The Spoiled Sons of the Papacy?". *The Military Orders, vol. 2: Welfare and Warfare*. 153-162. ed. Helen Nicholson. Aldershot, UK: Ashgate, 1998.

- Menache, Sophia. *Clement V*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Morrison, Cecile. *Haçlılar*. Ankara: Dost Yayınları, 2005.
- Murray, Alan V. "Marj Ayun, Battle of (1179)". *Crusades an Ancylopedia*. 801. ed. Alan V. Murray. California: Santa Barbara, 2006.
- Müverrih Vardan. "Türk Fütuhâtı Tarihi, 889-1269". *İÜEF Yayınları, Tarih Seminerleri Dergisi, Metin ve Vesikalar*. çev. Hrant D. Andreasyan. İstanbul: Millî Mecmua Basımevi, 1937.
- Nersessian, Sirarpie Der. "The Kingdom of Cilician Armenia". *A History of the Crusades*. 2/630-659. ed. Kenneth M. Setton. Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989.
- Nicolle, David. *Malazgirt 1071, Bizans Gücünün Çöküşü*. çev. Özgür Kolçak. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.
- Nüveyrî. *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Vesâik, 1423.
- Ostrogorsky, Georg. *Bizans Devleti Tarihi*. çev. Fikret Işıltan. Ankara: TTK Yayınları, 2019.
- Ömerî, İbn Fadlullah. *Mesâlikü'l-Ebsâr, Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*. çev. D. Ahsen Batur. İstanbul: Selenge Yayınları, 2014.
- Phillips, Jonathan. *Defenders of the Holy Land: Relations between the Latin East and the West, 1119-1187*. Oxford: Clarendon, 1996.
- Poutiers, Jean-Christian. *Rhodes et ses Chevaliers, 1306-1523: Approche Historique et Archeologique*. Araya: y.y., 1989.
- Prawer, Joshua. "La noblesse et le rrgime feodal du royaume latin de Jerusalem". *Le Moyen Age* 65 (1959), 41-74.
- Pryor, John. *Geography, Technology and War: Studies in the Maritime History of the Mediterranean, 649-1571*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Richard, Jean. *Histoire des Croisades*. Paris: Fayard, 1996.
- Riley-Smith, Jonathan. *The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus, 1070-1309*. London: St. Martin's, 1967.
- Robinson, I. S. "Gregory VII and the Soldiers of Christ". *History of Crusades* 58 (1973), 169-192.
- Rowe, John G. "Alexander III and the Jerusalem Crusade: An Overview of Problems and Failures". *Crusaders and Muslims in Twelfth-Century Syria*. 112-132. ed. Maya Shatzmiller. Leiden: Brill, 1993.
- Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi*. çev. Fikret Işıltan. Ankara: TTK Basımevi, 1986.
- Safedî. *Nüzhetü'l-Mâlik ve'l-Mülûk fî Muhtasarı Sireti men vellâ Mısır ve'l-Mülûk*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmurî. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1424/2003.
- Serahsî, Şemsüleimme. *el-Mebsût*. Kahire: Matbaatü's-Saâde, 1324-1331.
- Sibt İbnü'l-Cevzî. *Mir'âtü'z-Zamân fî Tevârihi'l-A'yân*. thk. Muhammed Berekât vd. Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2013.
- Süryani Mikhail. *Süryânî Patrik Mihail'in Vakayinâmesi*. çev. Hrant D. Andreasyan. Ankara: TTK Kütüphanesi Tercümeler Kısmı, 1944.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk (Târîhu't-Taberî)*. Beyrut: Dâru't-Turâs, 1387.
- Taşpınar, İsmail. "Mârûniler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/71. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Torsello, Marino Sanudo. "Liber Secretorum Fidelium Crucis". *Gesta Dei per Francos*. ed. Jacques Bongars. Hannover: Typis Wecheliansis, 1611.
- Torsello, Marino Sanudo. *The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross*. 161-175. ed. Peter Lock. London: Routledge Publishing, 2020.
- Tyerman, Christopher J. "Marino Sanudo Torsello and the Lost Crusade: Lobbying in the Fourteenth Century". *Transactions of the Royal Historical Society* 32 (1982), 57-73.
- Tyerman, Christopher. *England and the Crusades*. Chicago: Chicago University Press, 1988.
- Urfalı Mateos. *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grîgor'un Zeyli (1136-1162)*. çev. Hrant D. Andreasyan. Ankara: TTK Basımevi, 2000.
- Vâkîdî. *el-Meğâzî*. thk. Marsden Jones. Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/1989.
- Van Cleve, Thomas C. "The Crusade of Frederick II". *A History of the Crusades*. 2/429-462. ed. Kenneth M. Setton. Madison: University of Wisconsin Press, 1969.
- Van Cleve, Thomas C. "The Fifth Crusade". *A History of the Crusades*. 2/377-428. ed. Kenneth Setton. Madison: University of Wisconsin Press, 1969-1989.
- Vasiliev, A. A. *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. çev. Arif Müfit Mansel. Ankara: Maarif Matbaası, 1943.
- Weiler, Björn. "Frederick II, Gregory IX and the Liberation of the Holy Land, 1230-1239". *Studies in Church History* 36 (2000), 192-206.

- William of Tyre. *A History of Deeds Done Beyond the Sea*. çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Krey. New York: Columbia Universty Press, 1943.
- Wolff, Robert. L. "Mortgage and Redemption of an Emperor's Son: Castile and the Latin Empire of Constantinople". *Speculum* 29 (1954), 225-303.
- Wolff, Robert. L. "The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261". *A History of the Crusades*. 2/187-274. ed. Kenneth M. Setton. Madison: University of Wisconsin Press, 1969.
- Yavaş, Halil. *Yüzyıl Savaşları*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2022.
- Yunîni, Kutbeddin. *Zeylu Mir'âti'z-Zamân*. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-İslâmî, 1992.
- Zehebî. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnaûd. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985.